«Η κωμωδία των παρεξηγήσεων»

Παρόλο που περιμένουμε τα φεστιβάλ να φέρουν στο νησί μας κάτι ουσιαστικά καινούργιο, κάτι που δεν έχουμε ξαναδεί, χάρηκα ιδιαίτερα που θα συναντούσα στα Κύπρια μια παράσταση… που έχω ξαναδεί. Η σαιξπηρική «Κωμωδία των παρεξηγήσεων» σε σκηνοθεσία Κατερίνας Ευαγγελάτου ήταν μια από τις παραστάσεις που είδα τον περασμένο χειμώνα, μια απ' αυτές που επιλέγω με βασανιστικό δισταγμό μεταξύ τις πληθώρας αθηναϊκών θεατρικών προτάσεων. Από τότε, μου έμειναν πράγματα ανείπωτα, ειδικά μετά από κάποιες κριτικές που διάβασα, οι οποίες θεωρούσαν ότι η χυμώδης λαϊκή κωμωδία του Σαίξπηρ δεν χωρούσε στη φορμαλιστική κατασκευή, της οποίας την αρτιότητα δεν αμφισβητούσαν.

Πιστεύω πως η σαφήνεια της φορμαλιστικής οργανωτικής ιδέας με την απαραίτητη αρτιότητα της σκηνικής της εφαρμογής είναι αξίες που πρέπει να διαθέτει πρωτίστως η σύγχρονη σκηνοθεσία των κλασικών κειμένων. Τα βάθη και τα πλάτη ενός κλασικού κειμένου, από τον Αισχύλο μέχρι π.χ. τον Ίψεν, πρέπει να ερευνούνται με τη βοήθεια ενός φορμαλιστικού εργαλείου και να μορφοποιούνται σε αρχιτεκτονικά δομημένη σκηνική κατασκευή, αλλιώς μια άμορφη σκηνοθετική «άποψη» θα αποδειχτεί ανεπαρκής μπροστά στην ύλη του λόγου.

Η σκηνοθετική φόρμουλα της Κατερίνας Ευαγγελάτου έχει σαφή εσωτερική λογική και μαθηματική αρμονία. Δεν είναι στενός και αυθαίρετα φορεμένος κορσές, στον οποίο δεν χωράνε οι λαϊκές σάρκες της κωμωδίας του Σαίξπηρ. Η μαθηματική αρμονία της προτεινόμενης από την Ευαγγελάτου φόρμουλας βασίζεται στην ιδέα της συμμετρίας που διαπερνά το κείμενο του Σαίξπηρ. Δύο ζευγάρια διδύμων, δύο αρχοντογεννημένα παιδιά και δύο δούλοι από τη γέννησή τους, μοιράζονται ως ζεύγος στη μέση και βρίσκονται δεμένα στις άκρες ενός καταρτιού (συμμετρικά), έχοντας από ένα γονιό σωτήρα για τα δύο «μισοζεύγαρα» (συμμετρικά) και καθώς θαλασσοπνίγονται, το κατάρτι μοιράζεται στη μέση, εκεί που περνά… ο άξονας συμμετρίας του έργου.

Οπότε το ένα τρίο, η μητέρα με το αρχοντόπαιδό της και τον δούλο καταλήγει στην Έφεσο κι ο πατέρας με τους «αντίστοιχους» δύο στις Συρακούσες. Για το απόλυτο της συμμετρίας τα μοιρασμένα δίδυμα μοιράζονται και τα ονόματα: Οι δύο Αντίφιλοι και οι δύο Δρόμιοι ζουν σε αυστηρώς παράλληλους κόσμους, οπότε η ομοιότητα και η συμμετρία φέρνουν στην παράσταση το σύμβολο του καθρέφτη με την πρώτη, έμφυτη στο σύμβολο αμφισημία: Ποιος είναι αντανάκλαση ποιου; Μέχρι που ο παραλληλισμός διακόπτεται, οι δύο πραγματικότητες σμίγουν και ο καθρέφτης στα έξυπνα ευρηματικά σκηνικά της Εύας Μανιδάκη αρχίζει τα μαγικά του: Οι Συρακούσιοι μεταφέρονται στην Έφεσο!

Τα δύο ζεύγη επικοινωνούν… χιαστί, οι Αντίφιλοι και οι Δρόμιοι συνεχώς διαπερνούν τα σύνορα των προσωπικών τους κόσμων και την διαχωριστική επιφάνεια του καθρέφτη, όλα εκτροχιάζονται, ο χρόνος κυλά ανάποδα, οι φιγούρες τρέχουν ανάποδα, σαν δείκτες τρελού ρολογιού. Η Κατερίνα Ευαγγελάτου μαζί με τις αληθινές συνδημιουργούς της παράστασης, κινησιολόγο Πατρίσια Απέργη και ενδυματολόγο Βασιλική Σύρμα, δημιουργεί ένα περίεργο πλήθος πλασμάτων που μοιάζουν με βιο-μηχανικές (με τη μεγιερχολντική έννοια) μαριονέτες, όμως αποτελούν η κάθε μία τη μορφοποίηση του μοτίβου τους στο έργο, όπως η ηθικολόγα παιδίσκη Λουκιανή της Αμαλίας Νίνου, ένα ροζ γλυφιντζούρι, η δις ανεπιθύμητη από τους «δύο» συζύγους και νευρικά ανασφαλής Ανδριανή της Δήμητρας Βλαγκοπούλου, ο δαιμονικός γιατρός–σαμάνος του Πάνου Ζυγούρου, ο ασταθής και αποπροσανατολισμένος έμπορος του Βαλάντη Φράγκου, κ.ά.

Η αισθητική αντλείται από είδη τέχνης με μηχανιστική κίνηση και κινησιολογικό χιούμορ, όπως το τσίρκο, το κουκλοθέατρο, τον βουβό κινηματογράφο και είναι δουλεμένη μέχρι κάθε λέξη, κίνηση, έκφραση προσώπου και μουσική νότα, με τη μουσική σύνθεση του Γιώργου Πούλιου να ακολουθεί κυριολεκτικά κατά πόδας το δρώμενο.

Οι δύο πρωταγωνιστές σε τέσσερις ρόλους, ο Νίκος Κουρής ως δύο Αντίφιλοι κι ο Ορφέας Αυγουστίδης ως δύο Δρόμιοι, καταφέρνουν να διαφοροποιούν εύγλωττα τη γλώσσα των σωμάτων τους στα πολλαπλά περάσματα από τη μια μορφή στην άλλη, πράγμα που αποτελεί το πρώτο ζητούμενο μιας έντονα οπτικοποιημένης παράστασης. Ο ενστικτώδης σκηνικά αποτελεσματικός, στα όσα κάνει στην παράσταση, Νίκος Κουρής ανάμεσα στις κωμικές παρεξηγήσεις και τις φαρσικές σκηνές με το ξύλο που δίνει στους Δρόμιους, στον δικό του και στον άλλο, ως Συρακούσιος Αντίφιλος είναι και φορέας της αισθητικής του ονείρου, στο οποίο κανείς δεν είναι σίγουρος για το ποιος είναι, ποιοι είναι οι άλλοι γύρω του, τι ζητάνε απ' αυτόν και πού είναι η έξοδος…

Η φόρμα που δούλεψε άψογα στη παράσταση της Κατερίνας Ευαγγελάτου σε όλα τα επίπεδα ίσως να ειδώθηκε από κάποιους ως αυτοσκοπός, στην ουσία αποτελούσε το εργαλείο για τη διείσδυση στο κείμενο και για την εξόρυξη της ουσίας του. Προσπάθησα να ερμηνεύσω την κάπως συγκρατημένη συμπεριφορά του κυπριακού κοινού κατά τη διάρκεια της παρακολούθησης του έργου και μάλλον καταλήγω ότι η προσήλωση στον λόγο της γοητευτικής και ποιητικά ευρηματικής μετάφρασης του Διονύση Καψάλη ήταν η αιτία.